

DESCOPERIRI DIN EPOCA BRONZULUI LA GÂRLA MARE, KM FLUVIALI 839-840

Gabriel Crăciunescu¹

gabriel_craciunescu@yahoo.com

Cuvinte cheie: *Âge du Bronze, culture Gârla Mare, ville Gârla Mare, découvertes fortuites, décor incisé.*

Résumé: *Découvertes de l'Âge du Bronze à Gârla Mare (km fluviaux 839-840). La culture Gârla Mare de l'Âge du Bronze emprunt son nom du village éponyme. En quelques lignes l'auteur passe en revue l'histoire des recherches, à partir des premières découvertes publiées par L. Franz, jusqu'aux recherches systématiques de l'an 2010.*

Les recherches de surface des années 1996, 1998 et 2000 sont remémorées, ainsi que les matériels découverts dans la zone des km fluviaux 839-840, appartenant aux cultures Verbicioara et Gârla Mare: amphores, tasses, brocs, plateaux, bols et un fragment de statuette anthropomorphe. La manière de travail d'un bol (Pl. I/4) et de la statuette détermine l'auteur de considérer qu'ils appartiennent à une phase de début de la culture Gârla Mare. Au même segment chronologique pourraient appartenir aussi d'autres vases couverts d'un décor composé de lignes incisées (Pl. I/6; II).

În 1922, Leonhard Franz a publicat materiale ce proveneau din insula situată în dreptul localității Gârla Mare și care aparțineau mai multor perioade istorice². Cu această ocazie, L. Franz prezintă și o schiță a insulei, prevăzută cu scară, utilă pentru orientare asupra dimensiunilor acesteia și lățimii brațului Dunării dinspre malul românesc. După situația actuală, dimensiunile insulei s-au redus destul de puțin în această ultimă sută de ani. În prima jumătate a secolului trecut, materialele epocii bronzului publicate de L. Franz vor sta la baza definirii culturii Gârla Mare³. În colecțiile Muzeului Regiunii Porților de Fier, însă, nu se afla înregistrat nici un vas aparținând acestei culturi, cu toate că au fost făcute numeroase cercetări de teren. Primele materiale aparținând acestei culturi au fost strânse în muzeul Școlii Generale din localitatea Gârla Mare de către profesorul N. Olaru. Materialele strânse de domnul profesor au fost descoperite în diferite puncte din localitate, pe care noi le transcriem după etichetele pe care Domnia sa le-a făcut pentru fiecare vas:

- pe malul Dunării, în partea de răsărit a Ostrovului (insulei Gârla Mare);
- în șanțul din spatele grădinii cetățenilor Bucur Ilie și Popescu Elisaveta;
- în curtea cetățeanului Fulga Ștefan;
- în punctul „Gârloacă”.

¹ **Gabriel Crăciunescu**, arheolog expert, doctor în istorie.

² Franz 1922.

³ Nestor 1932 (1933).

Materialele care proveneau din aceste puncte aparțineau, majoritatea, culturii Țuto Brdo – Gârla Mare, dar erau și fragmente ceramice care aparțineau primelor două faze ale culturii Verbicioara.

Pe baza acestor informații, am început să facem cercetări de teren, în special în punctele la care aveam acces, din cele semnalate anterior. Cercetări desfășurate în 1996, 1998 și 2000 au dus la identificarea unui punct cu materiale aparținând culturii Gârla Mare, pe malul Dunării, în zona cuprinsă între km fluviali 839-840. Din păcate, malul era bine acoperit cu iarbă și nu a permis observații de teren către interior.

În afara acestor fragmente ceramice, mai semnalăm și alte descoperiri, în mare parte publicate, care provin din insula Gârla Mare sau de pe malul stâng al Dunării. Unele au fost descoperite cu ocazia cercetărilor arheologice desfășurate în *villa rustica* de la Gârla Mare⁴, de muzeografi⁵, studenți sau cadre didactice participante la acest șantier⁶. Alte materiale au fost descoperite întâmplător în insulă și apoi publicate⁷, dar a fost efectuată și o scurtă sondare a unei locuințe apărută în vârful insulei prin erodarea terenului de către apele Dunării⁸. Mai pot fi amintite descoperirea întâmplătoare a două morminte⁹ situate pe mal, într-o dună din aval de insulă, precum și cinci morminte cercetate sistematic în 2010 și amintite tangențial¹⁰.

În acest material o să prezentăm ceramica recoltată cu ocazia cercetărilor de teren din anii 1996, 1998 și 2000, din zona km fluviali 839-840, unde fusese descoperit un depozit de vase amintit mai înainte¹¹. Autorii articolului afirmă că depozitul de vase reprezintă o depunere votivă dar considerăm că vasele făceau parte dintr-un mormânt distrus parțial de apele Dunării.

Primele fragmente ceramice pe care le amintim aparțin culturii Verbicioara. Acestea fac parte din vase de mari dimensiuni și sunt decorate cu incizii paralele (Pl. III/1) ce acoperă aproape tot corpul pieselor. Inciziile sunt adânc imprimate în pastă iar aceasta este bine arsă și de culoare cărămizie, dar există și porțiuni nedecorate iar decorul este de multe ori dezordonat aranjat. În raport cu ceramica Gârla Mare, ceramica Verbicioara ocupă un loc modest. Prezentăm mai departe ceramica aparținând culturii Țuto Brdo – Gârla Mare.

Amforele sunt reprezentate de două fragmente din buza unor piese diferite. Una din amfore a fost lucrată din pastă maro amestecată cu cioburi, cu peretele lucrat destul de gros, prin adăugare de material, lucru care îl face acum să se exfolieze. Este decorată la partea superioară a gâtului cu cercuri concentrice dispuse în cruce iar pe buza puternic răsfântă cu ghirlande și linii incizate (Pl. III/2). Celălalt fragment face parte din altă amforă, de culoare cenușie, lucrată din pastă

⁴ Stîngă 2006.

⁵ Rus, Stîngă 2005.

⁶ Bărbulescu, Cârstea 2006.

⁷ Crăciunescu 2009.

⁸ Crăciunescu *et alii* 2010, p. 99-110.

⁹ Crăciunescu 2011, p. 39.

¹⁰ Crăciunescu 2011, p. 37-42.

¹¹ Bărbulescu, Cârstea 2006.

amestecată cu cioburi bine pisate (Pl. I/6). Piesa este decorată cu cercuri concentrice și trei linii paralele incizate.

Ceștile și cănille sunt reprezentate de mai multe exemplare, în cea mai mare parte decorate. Pe unul din acestea se păstrează un decor executat cu foarte mare grijă (Pl. I/5) și la care s-au folosit câteva din elementele decorative ale acestei culturi: triunghiuri, ghirlande, spirale. Un exemplar de mici dimensiuni a fost lucrat din pastă de bună calitate, este nedecorat și prevăzut cu o protomă dreaptă și plată (Pl. III/3, 4). Un fragment dintr-un alt vas este prevăzut cu o toartă cu secțiunea triunghiulară și o protomă ce prezintă silueta unei păsări (Pl. I/2). Toarta este decorată cu o linie în zigzag, foarte asemănătoare cu ceea ce se întâlnește pe toarta unui vas de la Orevița Mare, ce aparține culturii Verbicioara¹². Cum populația Gârla Mare era sensibilă la multitudinea de animale care o înconjura, acest zigzag ce are multe curburi pare să fie un șarpe ce se deplasează pe suprafața unei ape.

Tăvile, denumite și *tigăi de pește*, se întâlnesc și în acest punct arheologic. Sunt lucrate din pastă amestecată cu mult nisip cu bobul foarte mare și destul de superficial finisate. Există totuși o oarecare grijă pentru aspectul general al unei piese deoarece toată buza vasului a fost decorată cu alveole fin lucrate (Pl. III/5). S-a mai discutat despre utilitatea acestor piese și s-a presupus că nu erau folosite la prăjitul peștelui. În urma descoperirii în insula Gârla Mare a unor oase și vertebre de pește de dimensiuni foarte mari, ar putea să pară improprie această destinație, dar putem presupune că bucăți de pește se prăjeau mai bine și mai sigur în asemenea vase decât direct pe foc.

Castroanele sunt de mărimi diferite, decorate sau nedecorate. Exemplarele reținute de noi spre a fi prezentate fac parte din piese de culoare maro sau brună, unele cu decorul mai fin și atent lucrat (Pl. I/3), altele cu decorul mai puțin îngrijit (Pl. IV/1) sau mai puțin reușit (Pl. IV/2) din punct de vedere estetic. La toate a fost folosit același motiv decorativ și anume meandrul grecesc. Din aceeași categorie prezentăm un fragment destul de mare de vas, care este decorat cu linii, triunghiuri și un cerc solar (Pl. I/4). Se poate observa stângăcia în realizarea cercului dar mai ales faptul că decorul este foarte adânc trasat iar împunsăturile succesive sunt neregulat imprimate.

Supporturile cunoscute în această cultură¹³ au în general forma rotundă. Noi am găsit un fragment de piesă care are o parte plată și cu trei zone proaspăt rupte (Pl. I/7; V/2a, 2b), care ar putea fi un fragment de suport. Nu poate fi un rest de masă sau altar de cult pentru că are partea superioară ca un simplu cadru, nu este plină.

Plastica antropomorfă este reprezentată de un fragment de statueta feminină care are mijlocul foarte gros, ca de altfel și partea superioară (Pl. I/1a; V/1a, 1b), din care se păstrează ceva mai mult. Ca mod de realizare și masivitate, aceasta seamănă mult cu cele două statuete descoperite la Ostrovul Corbului¹⁴. Deosebirea constă în faptul că la această piesă se observă resturile a două găuri marcate prin câte un cerc cu raze, atât pe partea anterioară cât și pe cea posterioară. Alte elemente de decor sunt reprezentate de ghirlande, triunghiuri hașurate, o linie

¹² Crăciunescu 2003, Pl. XIII/1.

¹³ Berciu 1953, p. 620; Crăciunescu 2006, Pl. XV; Crăciunescu 2007, nr. cat. 65.

¹⁴ Crăciunescu 2006 Pl. XII.

realizată din puncte mari puternic imprimate dar atenția ne este atrasă de compoziția de pe spatele piesei. Aici avem redată o barcă în care se află un personaj cu rochie evazată și brațele depărtate de corp. Linia prin care este redată porțiunea de corp de la mijloc în sus și care nu este acoperită de vestmânt sugerează un personaj delicat și grațios. Barca este un element care mai apare în reprezentările acestei populații la Orsoja¹⁵ și Novo Selo¹⁶, lucru care este normal, dacă ținem seama de zonele predilecte în care locuiau purtătorii acestei culturi. Atenția ne-a fost atrasă de două fragmente ceramice care fac parte din vase relativ mari. Primul fragment este lucrat din pastă cu destul de mult nisip iar vasul a fost neglijent finisat, atât la interior cât și la exterior (Pl. II/1). Fragmentul este decorat cu cercuri concentrice șampilate, triunghiuri hașurate și linii. Toate liniile de pe acest fragment ceramic au fost realizate prin incizare.

Alt fragment ceramic face parte dintr-un vas lucrat din pastă fină, bine finisat la exterior și mai puțin bine la interior, ceea ce înseamnă că vasul avea o dimensiune medie către mică. Piesa este decorată cu cercuri șampilate dar prost imprimate în pasta crudă și cu linii incizate.

Înainte de a încerca să facem unele considerații, trebuie să accentuăm faptul că materialul ceramic a fost recoltat de pe plajă, la date diferite și în urma unor erodări repetate ale malului Dunării. În felul acesta, nu avem siguranța că este vorba de o așezare sau de așezări diferite, situate la oarecare distanță în timp și spațiu. Masivitatea statuetei antropomorfe (Pl. I/1a, 1b, 1c) și maniera de realizare a unui castron (Pl. I/4) sugerează o etapă mai timpurie în cadrul evoluției acestei culturi, pe când modul de realizare a decorului pe alte vase (Pl. I/2,3,5; III/2; IV) ar putea fi considerat a aparține fazei clasice a acesteia. Pentru o perioadă de început a acestei culturi ar pleda și executarea decorului de pe unele vase (Pl. I/6; II) cu ajutorul unor linii incizate nu cu clasicele împunsături succesive. După materialul arheologic avut la dispoziție, considerăm că acesta provine din așezări diferite. Existența unei necropole în zonă este sugerată de descoperirea unui vas de o formă deosebită, în interiorul căruia se aflau oase calcinate¹⁷ precum și un colț de mistreț lung de 15 cm. Fără o cercetare arheologică este dificil de stabilit existența unor necropole sau așezări și dispunerea lor în spațiu.

ABREVIERI ȘI BIBLIOGRAFIE

BerRGK	Bericht der Römisch – Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Institut, Frankfurt am Main.
MA	Materiale Arheologice, București.
RPRP	Reports of Prehistoric Research Projects.
WPZ	Wiener Prähistorische Zeitschrift, Viena.

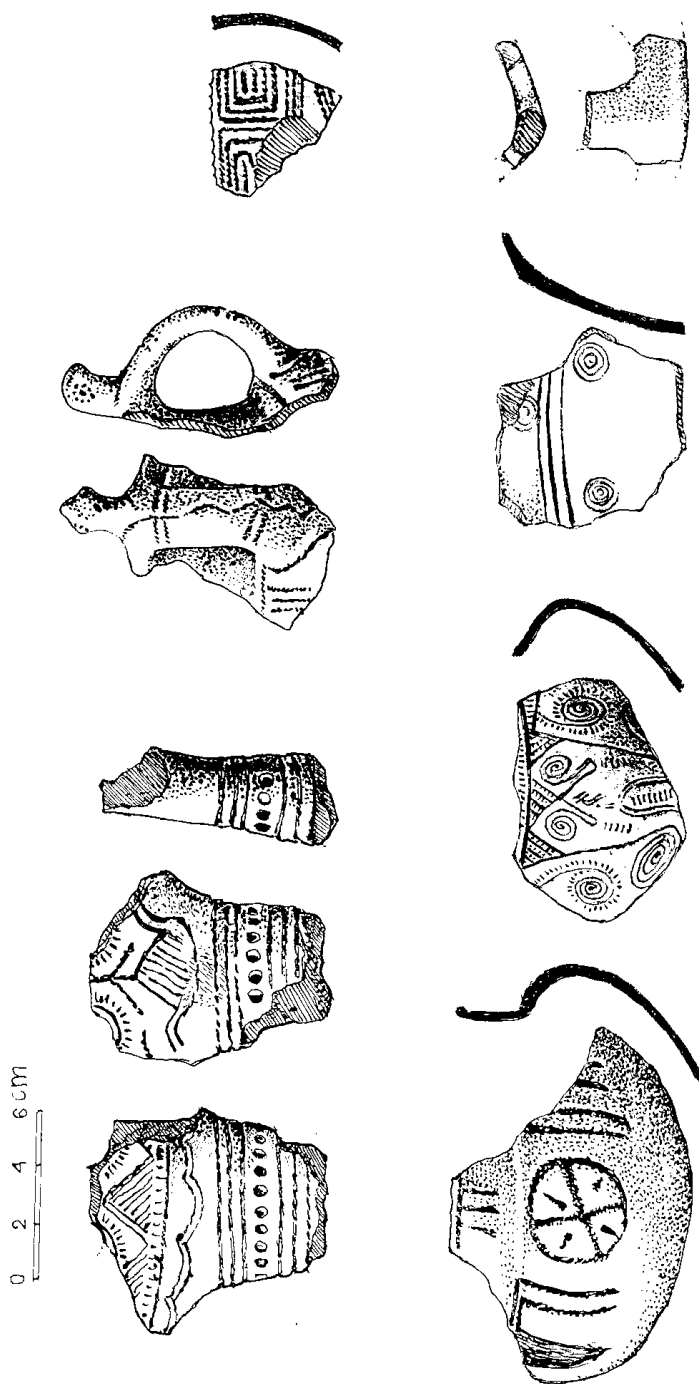
¹⁵ Bonev 1999, Fig. 2.12/179; Schuster 2004, Pl. I/5; Schuster, Morintz 2006, Pl. XII.

¹⁶ Mikov 1970, p. 48-63; Schuster 2004, Pl. I/4.

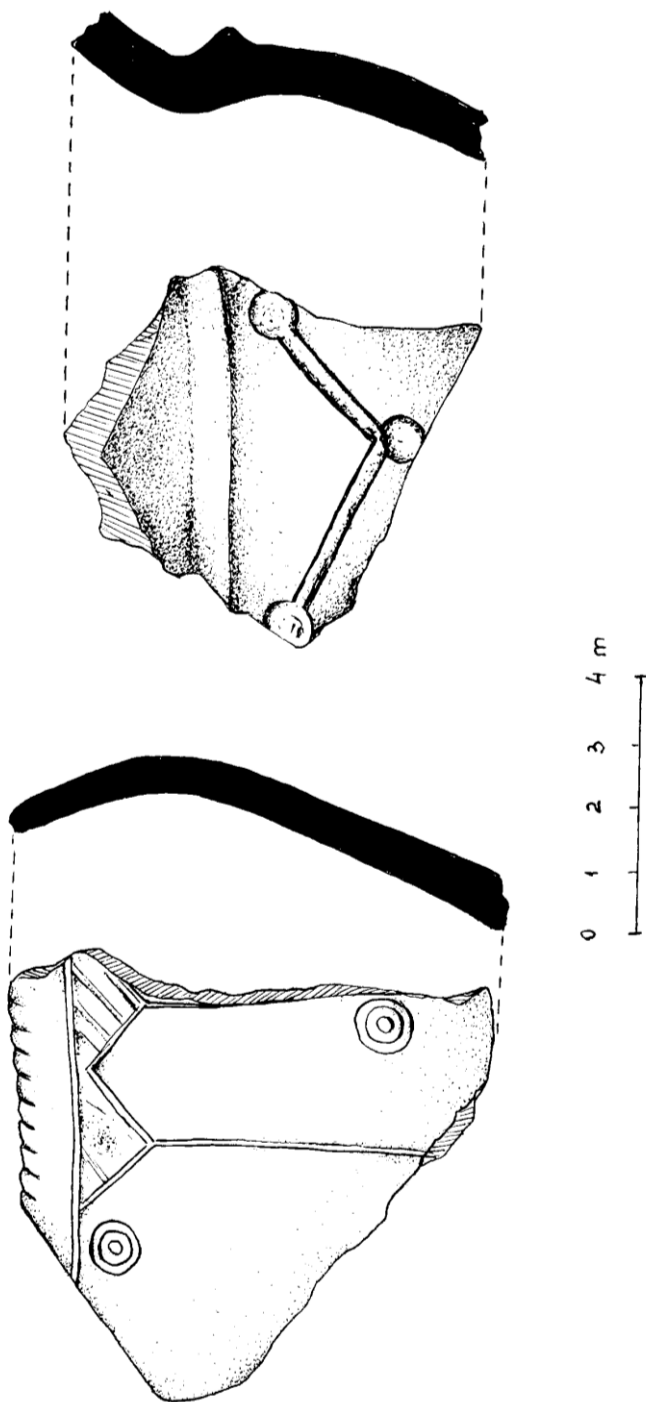
¹⁷ Rus, Stîngă 2005, p. 135.

- Bărbulescu, Cârstea 2006 C. A. Bărbulescu, Angela Cârstea, *Un depozit de vase cu caracter funerar de la sfârșitul epocii bronzului și începutul primei epoci a fierului descoperit la Gârla Mare (jud. Mehedinți)*, în *Argesis*, XV, 2006, p. 49-54.
- Berciu 1953 D. Berciu, *Catalogul muzeului arheologic din Turnu-Severin*, în *MA*, I, p. 589-691.
- Bonev 1999 A. Bonev, *The LBA cremation graveyard of Orsoya (A typology of the ceramic finds and problems of interpretations)*, în *Reports of Prehistoric Research Projects*, 2-3, 1999, p. 3-35.
- Crăciunescu 2003 G. Crăciunescu, *Descoperiri arheologice în zona localității Orevița Mare, jud. Mehedinți*, în *Drobeta*, XIII, p. 55-102.
- Crăciunescu 2006 G. Crăciunescu, *Despre locuirile bronzului mijlociu din Ostrovul Mare*, în *Drobeta*, XVI, *Arheologie-Istorie*, 2006, p. 143-164.
- Crăciunescu 2007 G. Crăciunescu, *Sfârșitul epocii bronzului în sud-vestul României. Cultura Gârla Mare*, Craiova, 2007.
- Crăciunescu 2009 G. Crăciunescu, *Epoca bronzului în insula Gârla Mare*, în *Drobeta*, XIX, *Arheologie-Istorie*, 2009, p. 91-104.
- Crăciunescu 2011 G. Crăciunescu, *Observații asupra mormintelor culturii Gârla Mare din zona de sud-vest a Olteniei*, în *Tibiscum*, S. N. 1/2011, p. 37-42.
- Crăciunescu et alii 2010 G. Crăciunescu, M. I. Neagoe, C. D. Manea, E. G. Văcuță, *O locuință din epoca bronzului în insula Gârla Mare*, în *Drobeta*, XX, *Arheologie-Istorie*, 2010, p. 99-110.
- Franz 1922 L. Franz, *Vorgeschichtliche Funde aus Rumänien*, în *WPZ*, IX, 3-4, 1922, p. 89-98.
- Mikov 1970 V. Mikov, *Matériaux archeologiques de la dernière période de l'âge du bronze en Bulgarie du Nord-Ouest*, în *Arheologija*, 3, 1970, p. 48-63.
- Nestor 1932 (1933) I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, în *BerRGK*, 22, 1932 (1933)
- Rus, Stîngă 2005 R. Rus, M. Stîngă, *Noi descoperiri arheologice întâmplătoare pe teritoriul județului Mehedinți*, în *Drobeta*, XV, *Arheologie-Istorie*, 2005, p. 134-137.
- Schuster 2004 C. Schuster, *Gedanken zu der Prähistorischen schiffahrt an der unteren Donau. Einbäume und brettboote*, în P. Rogozea, V. Cedică, *Festschrift für Florin Medeleț, Zum 60. Geburtstag*, Ed. Mirton, Timișoara, 2004, p. 67-78.
- Schuster, Morintz 2006 C. Schuster, Al. Morintz, *Ambarcațiuni și navigație în preistorie*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2006.
- Stîngă 2006 I. Stîngă, *Lampes à huile moules pour lampes à huile découverts dans la villa rustica de Gârla Mare, dep. de Mehedinți (II-III siècles ap. J. Chr.)*, în *Drobeta*, XVI, *Arheologie-Istorie*, 2006, p. 192-197.

PLANȘE

Planșa I

Planşa II

1

2

3

4

5

Planșa III

61

1

2

Planșa IV

62

1b

1a

2a

2b

Planşa V